

ZBORNİK DVIJU VRIJEDNIH OBLJETNICA

Spašavanje povijesti – Zbornik o znanstvenom, svećeničkom i biskupskom djelu Mile Bogovića, (urednik Bruno Lončarić), Rijeka – Gospić – Zagreb, 2019., 501 str.

U svibnju 2019. godine objavljen je *Zbornik o znanstvenom, svećeničkom i biskupskom djelu Mile Bogovića – Spašavanje povijesti* povodom 20. obljetnice njegova biskupskoga ređenja i 80. obljetnice života. *Spiritus movens* i glavni urednik zbornika radova je Bruno Lončarić, djelatnik *Novog lista*. Izdavači su Riječka nadbiskupija, Gospićko-senjska biskupija i nakladnička kuća Alfa. Za grafičko oblikovanje i prijelom zaslužna je Kyra Wolf, lekturu i korekturu odradila je Jagoda Randić, fotografije je obradila Lidija Anić, a kazalo imena i pojmova izradio je Franje Puškarić. Bogovićeve preokupacija je da je naša povijest iskrivljavana, prešućivana i neistražena pa želi današnji naraštaj potaknuti da odradi svoj zadatak na njezinom spašavanju, jer oni prijašnji nisu to mogli ni smjeli. Zato je zbornik naslovljen *Spašavanje povijesti* i na naslovnici mu je slika Meštrovićeve skulpture *Povijest Hrvata*. U tom nastojanju pridružila su mu se 54 suputnika koje je susretao i s kojima je surađivao kao sumještanim, prijateljem i školski kolega, svećenik, biskup i kao znanstvenik. Kako su polja njegova znanstvenog zanimanja bila glagoljica, srpsko pravoslavlje i lokalna povijest, u tim okvirima su i sudionici u Zborniku dali svoje priloge, kao i prosudbe Bogovićevih radova. Njegov svećenički, profesorski i biskupski put prikazali su biskupi, svećenici i vjernici iz župa u kojima je djelovao. Predgovore su napisali zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, gospićko-senjski biskup mons. Zdenko Križić i urednik Bruno Lončarić.

U Uvodu, u prvom radu „Čovjek ostvarenih snova“ Ivan Devčić piše o svojoj suradnji s Bogovićem u časopisu *Zvona*, na Visokoj bogoslovskoj školi u Rijeci, raznim znanstvenim skupovima. Piše također, o ostvarenom Bogovićevu snu da se u Lici osnuje biskupija i izgradi Crkva hrvatskih mučenika na Udbini. Ipak, ostaje još jedan Bogovićev neostvaren san – san o Svehrvatskom grobu. Ivan Milovan u radu „Prijatelj i kolega od prve školske klupe do umirovljenja“ opisuje prijateljske odnose s Bogovićem od prvog susreta u Pazinskom sjemeništu u rujnu 1950. godine do danas.

Između ostalog, za Bogovića ističe da je vjerni sin Crkve i svoga hrvatskoga naroda, pravi prijatelj u zgodno i nezgodno vrijeme. U radu „Biskup Bogović i njegova rodna župa Slunj“ Mile Pecić ukratko opisuje Bogovićevo djetinjstvo, njegovu povezanost s rodnim Slunjem u Domovinskom ratu i kasnije, kada Slunj posjećuje kao biskup. Josip Bratulić u tekstu naslovljenom „Sjemenište i klasična gimnazija u Pazinu – rasadište hrvatskih intelektualaca“ nastoji prikazati duh vremena u kojem se Bogović školovao u Pazinu i nabraja istaknute ličnosti koje su se školovale u Pazinu.

U prvom poglavlju s naslovom „Svećenik i profesor“, rad „Bogović kao upravitelj župe Krivi Put“ Blaženke Ljubović donosi osvrt na prvu svećeničku i župničku službu Mile Bogovića u Krivom Putu u razdoblju od 1964. do 1965. i od 1985. do 1986. godine. Marijan Burić u radu „Upravitelj župe u Praputnjaku“ opisuje Bogovićeve župničke korake s Praputnjarcima od 1981. do 1985. godine, ali i njihovu međusobnu povezanost i nakon odlaska iz Praputnjaka. Dugogodišnja Bogovićeve suradnica, s. Robertina Medven prisjeća se suradnje s Bogovićem i njegova truda u više projekata u svom tekstu „Rektor Visoke bogoslovske škole“. Milan Šimunović svojim radom „Na crti profesorske i evangelizacijsko-pastoralne suradnje“ izlaže samo neke fragmente iz profesorskog i evangelizacijsko-pastoralnog djela biskupa Bogovića. Tekstom „Promišljanje o mons. dr. sc. Mili Bogoviću kao predavaču crkvene povijesti“ Marko Medved iznosi vlastita sjećanja na predavanja Mile Bogovića na Teologiji u Rijeci.

Drugo poglavlje pod naslovom „Povjesničar“ obuhvaća 10 radova. Prvi od njih je „Povijesno-zemljopisni kontekst Bogovićeve teza o pravoslavlju u Dalmaciji“ Josipa Faričića. Autor opisuje Bogovićev znanstveni doprinos proučavanju odnosa Katoličke i Srpske pravoslavne Crkve na našem području. Slijedi rad Tomislava Vukovića „Beskompromisni istinoljubac!“ u kojem je Bogović predstavljen kao jedan od najboljih poznavatelja pravoslavlja na ovim prostorima. U tekstu „Bogovićeve prinosi proučavanju hrvatskoga glagoljaštva“ Stjepan Damjanović predstavlja Bogovićev trud i rad na proučavanju i prezentiranju hrvatske glagoljaške baštine, posebice na području nekadašnjih biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske. Milan Kruhek piše rad „Slunj u planovima krajiških graditelja u 17. i 18. stoljeću“, a Željko Holjevac u radu „Velebitsko Podgorje“ prikazuje Bogovićev doprinos poznavanju svjetovne i crkvene povijesti ovog dijela Hrvatske i Gospićko-senjske biskupije. Ivica Mataija u „Arhiv kao trajni izazov, vrelo i nadahnuće biskupa Bogovića“ piše o Bogovićevoj dugogodišnjoj vrlo aktivnoj suradnji s Državnim arhivom u Gospiću. Slijedi tekst Tatjane Kolak pod naslovom „Doprinos Mile Bogovića arheologiji Like“. Franjo Velčić radom „Riječka metropolija u djelima Mile Bogovića“ opisuje Bogovićeve zasluge u boljem poznavanju povijesti ove crkvene pokrajine. Anđelko Mijatović

prikazuje „Bogovićev prinos istraživanju hrvatske nacionalne povijesti“, a Slavko Kovačić radom „Mile Bogović i Vatikanski arhiv s ostalim papinskim arhivima u Rimu“ predstavlja Bogovića kao istraživača u spomenutim arhivima koji je rezultatima toga rada uvelike zadužio hrvatsku historiografiju.

Treće poglavlje „Biskup“ počinje radom Želimira Puljića „Sinodalnost i kratka povijest biskupskih konferencija“. Ante Ivas s velikim pijetetom i na pomalo „pjesnički“ način piše rad „Po čemu unutar zbora naših biskupa posebno pamtim Milu Bogovića“. Vlado Košić piše kratki članak „Mogućnosti i poteškoće pomirenja – teološko promišljanje aktualnoga crkvenog i društvenog stanja u Hrvatskoj“. U radu „Biskup Bogović i hrvatska inozemna pastva“ Tomislav Markić iscrpno iznosi itinerar biskupovih pohoda hrvatskim iseljenicima od 2000. do 2017. godine. Marija Žebec u radu „Biskupova petoljeća – suradnički osvrt“ opisuje svoju suradnju s Bogovićem unutar Komisije HBK za laike, u izgradnji Crkve hrvatskih mučenika na Udbini i unutar Komisije HBK i BK BiH za hrvatski martirologij. U nastavku slijedi rad Josipa Šimatovića „Crkva hrvatskih mučenika“ u kojem je opisana povijest ovog svetišta od ideje do ostvarenja. Milan Bešlić tumači monumentalno djelo u istom svetištu u radu „Kuzma Kovačić – oltarni reljef *Slava hrvatskih mučenika*“. U radu „Sto godina bespuća: hrvatska historiografija u potrazi za svojom pričom“ Jure Krišto donosi prijedlog kojim bi putem Hrvatska trebala krenuti u budućnost. Mirko Valentić opisuje put „Od Instituta za radnički pokret do Hrvatskoga instituta za povijest“. Josip Jurčević piše rad „Suočavanje s jasenovačkim mitom“, a Goran Crnković „Politika i arhivistika u povijesti riječkoga arhiva“. Miljenko Stojić u radu „Stopama mučeništva“ iznosi neke crtice o djelovanju Komisije HBK i BK BiH za hrvatski martirologij. U radu „Čašćenje mučenika i poštovanje života“ Hrvatini Gabrijel Jurišić piše o svetosti ljudskog života i čašćenju mučenika u svijetu i u našem narodu. Andrija Hebrang osvrnuo se na svoju suradnju s Bogovićem u radu „Vladin Ured za ratne žrtve i biskup Bogović“. Veronika Mila Popić u „Povijest ozdravljena žrtvom“ dotiče pitanje Bogovićeve rada na poljima historiografije i žrtvoslovlja. O pitanju hrvatskog martirologija u Bosni i Hercegovini doznajemo od Ante Orlovca u tekstu „Rad na popisu žrtava Drugoga svjetskog rata u (nad)biskupijama Bosne Hercegovine i biskup Bogović“. Mate Rupić pridružio se zborniku s radom „Izdavačka djelatnost Komsije za hrvatski martirologij HBK i BK BiH“. Juraj Batelja u radu „Na Stepinčevu tragu“ piše o vezama između Alojzija Stepinca i nekadašnje Senjske biskupije. U „Kršćanska sadašnjost i Teološko društvo Kršćanska sadašnjost“ Bono Zvonimir Šagi opisuje Bogovićevu plodnu djelatnost unutar ovih dviju insitucija. Tomislav Rogić u

radu „Početci Gospićko-senjske biskupije – sjećanja“ prisjeća se osnivanja nove biskupije i njezinih mukotrpnih početaka djelovanja. U radu „Značenje uspostave Gospićko-senjske biskupije za Liku i biskup Bogović“ Vesna Grahovac-Pražić piše o Bogoviću kao obnovitelju i graditelju sakralnih objekata, znanstveniku i profesoru. Nikola Turkalj piše o značenju Udbinskog dekanata koji je obnovljen zaslugom biskupa Bogovića u radu „Udbinski dekanat – nastanak, nestanak i obnova“. Jedan od najbližih Bogovićevih suradnika u pastoralu, Tomislav Šporčić napisao je rad „Ključni pastoralni potezi u vrijeme biskupa Bogovića“. Franje Puškarić u radu „Mile Bogović, povjesničar biskupije“ opisao je Bogovićev nemjerljiv doprinos u boljem poznavanju povijesti područja koje danas pripada Gospićko-senjskoj biskupiji. Ivan Brlić istaknuo je „KatoLIČKE teme Mile Bogovića“, a Marko Čuljat predstavio je lički medijski prostor radom „Moja djelatnost u ličkom medijskom prostoru“.

Četvrto poglavlje govori o Mili Bogoviću kao javnom djelatniku. Prvi u nizu radova je rad Milana Krmpotića „Mile Bogović, čovjek koji pokreće“. Slijede radovi Hrvoja Hitreca „Bogović u Hrvatskom kulturnom vijeću“, Damira Jelića „Biskup Mile Bogović u političkom kontekstu“, Ante Bežena „Biskup Mile Bogović u medijskom prostoru“, Ivana Mance „Mile Bogović i Kosinj“, Božidara Petrača „Uz knjige biskupa Bogovića objavljene u nakladničkoj kući Alfa“ i Vlade Šakića „Sudionik u znanstvenom podizanju Like“. Iako ne pripadaju ovom poglavlju, zbog tehničkih razloga na kraju su umetnuta dva rada. Prvi je rad Miroslava Glavičića „Bogovićev doprinos tumačenju pisma pape Inocenta IV. senjskom biskupu Filipu od 29. ožujka 1248. o povlastici glagoljanja“, a drugi je „Domovinski rat u slunjskome kraju i biskup Bogović“.

Bogović često ponavlja da se spašavanjem povijesti postavljaju zdravi temelji za spašavanje sadašnjosti i budućnosti. Odgovorni trebaju znati čitati narod, inače ga neće znati voditi. Svoj način čitanja naroda Bogović je dao u petom poglavlju zbornika, u svojevrsnoj autobiografiji pod naslovom: „Moje čitanje naroda“. Tu spominje i opisuje brojne događaje iz svoga života i ljude koje je susretao na svome životnom putu. Zadnje poglavlje donosi popis važnije bibliografije Mile Bogovića.

Ovim zbornikom daje se važan doprinos vrednovanju Mile Bogovića. Zbornik radova donosi interdisciplinarni pogled na život i djelo ove istaknute osobe, kao i prostorni i vremenski kontekst koji su obilježili njegov život i rad i koje je on obilježio svojim životom i radom. Čitajući zbornik, čitatelj će vrlo lako moći zaključiti da je ovaj zbornik ispunio svoju temeljnu zadaću koja je naznačena u naslovu – spašavanje povijesti.

Franje Puškarić